

ALEXABDRU BUDIȘTEANU „ÎNTRE ISTORIE ȘI JUDECATA POSTERITĂȚII”

Teo-Teodor MARȘALCOVSCHI

Reprezintă o meditație profesională a unui arhitect trecut prin ispita statelor totalitare, democratice și chiar exotice. Din volum reiese că dr.-arh. A. Budișteanu a acumulat o experiență a vieții de invidiat atît în domeniul specialității, cît și în ce privește „acomodarea” la regimul comunist impus din exterior. În primul caz, a ridicat scările „unui simplu” arhitect pînă la arhitect-șef al m. București, responsabil în administrația O. N. U. și proiectant de edificii în mai multe țări ale lumii. Din cea de-a două experiență amară, autorul extrage o concluzie plină de esență socială și filozofică. „Rezistența, afirmă A. Budișteanu, este un act care presupune acțiune..., dacă nu acționez, nu ai cum să fi un rezistent”. Expresia redă ideea nu de a fi indiferent sau tacit vizavi de varietatea situațiilor, cît de a acționa insistent și perpetuu conform criteriilor rezonabili și convingerilor proprii.

Din mărturisirile sale facem o concluzie, probabil, epicentrală. De pe pozițiile vîrstei onorabile, autorul recunoaște totuși că a fost afectat parțial de fostul regim totalitar, dar fără ca să aducă daune poporului român. Caracterul tacit a fost o formă specifică de supraviețuire.

Autorul are o atitudine certă față de soarta dramatică a Basarabiei după ocuparea sovietică din 1940 și reocuparea din 1944, susținută de argumente defnitorii, observații personale și mărturii elocvente ale bălțenilor din anturaj.

Narațiunile includ două elemente de bază – arhitectura și viața social-politică. Referitor la activitatea ca arhitect, trece în revistă pregătirea sa ca specialist și etapele de activitate pe parcursul întregii vieți. Cel de-al doilea aspect ține de situația social-politică din Basarabia și România începînd cu anul 1940, făcînd trimiteri și la viața particulară.

Este bine remarcată pasiunea și generozitatea sa de arhitect național cu contribuții internaționale. Este o mîndrie ca un român basarabean (din Bălți) să ocupe funcțiuni cu pondere grea, pre cum ar fi cea de reprezentant al O N U sau arhitect-șef al municipiului București. Într-un limbaj accesibil, se vorbește despre povara unui arhitect în condiții dictate de regim. Dar și în acest anturaj nefavorabil au fost realizate succese remarcabile. Mai întii de toate s-a obținut dezvoltarea capitalei

prin respectarea tradiției arhitectonice naționale. Grație insistenței sale personale seriile de ansambluri și edificii istorice nu au fost lichidate. Autorul se referă la cartierele din centrul municipiului București sau la salvarea bisericilor Sf. Gheorghe și Sf. Elefterie Vechi. În repetate rânduri ne informează și despre arhitectura originală a municipiului Bălți din perioada interbelică, regretând ruina vechilor clădiri în timpul celui de-al doilea război mondial.

O bună parte din volum e consacrată prezentului vieții social-politice din întregul spațiu românesc. Consideră că toate nelegiuirile încep odată cu „revoluția din octombrie (care, de fapt, a fost o lovitură de stat, întrucât adevărata revoluție avusese loc în februarie 1917)”. Peste toate, constată A. Budișteanu, „marele vecin rus” a exercitat „o presiune multiseclară asupra vecinilor, deci și asupra României, cu implicații asupra teritoriului său, se înțelege și asupra Basarabiei, Bucovinei și nu numai”. Reieșind din politica agresivă a autorităților Rusiei și, remarcăm, nu a poporului rus, face o concluzie pe cât formală în ansamblu, atît de bizară ca esență: „nu poți fi și român și rus”, fiindcă așa ceva „produce o polarizare obligatorie”. Are dreptate totuși A. Budișteanu, pentru că infiltrarea elementelor rusești în interiorul națiunilor urmează cu efectul „eliberării”, în cazul nostru, a românilor de la români, a unei părți de teritoriu de teritoriul național. Vina o poartă rușii, care nu pot și nu vor să stea într-un rînd egal cu toate națiunile lumii. Este o reminiscență a acestei națiuni încă de pe timpurile politicii de extindere teritorială pe contul vecinilor. Pe contul acesta a fost dezmembrată și Basarabia - teritoriu „curat românesc” (N. Iorga).

Mai multe fragmente vizează ocupația sovietică a Basarabiei în 1940, începutul războiului împotriva U. R. S. S. și perioadei războiului pînă la reocuparea Basarabiei din 1944. Adolescentul A. Budișteanu observă incultura soldaților ruși, răniți erau „plasați în subsolul clădirii” semănînd cu „niște oameni la nivel de animale rănite și bolnave”, „culcați pe jos, direct pe paie”. În continuare, remarcă: „Nu-mi venea să-mi cred ochilor, dar așa era. Acesta era nivelul de asistență medicală, pe măsura unei hoarde”. În episodul dat dr. Budișteanu condamnă autoritățile sovietice care nu erau în stare să creeze condiții normale pentru armată. Militarii demonstau frecvent o atitudine dominantă față de băștinași. În carte sînt aduse exemple concrete. Pînă la urmă și adepții „eliberatorilor” i-au ignorat. Bălțeanul ceferist Sebastian Schițco avea orientare socialistă și chiar comunistă. În scurt timp însă critică noul regim, fapt pentru care a fost dus în Siberia, unde i se pierd urmele.

Dramatice se prezintă scenele strămutării familiei Budișteanu și a intenției autorităților românești de factură sovietică vizavi de politica „repatrierii basarabenilor”. „Nu era bine deloc, scrie A. Budișteanu, să fii basarabean, pentru că trebuia să te prezinți în fața comisiei aliate de repatriere (formată din sovietici), care te trimetea acasă reciclat în cetățean sovietic. Acasă, ceea ce de obicei însemna Siberia, pentru că erai un trădător care fugise din fața trupelor eliberatoare”.

Extrem de severă este atitudinea lui A. Budișteanu față de regimul totalitar din România instalat cu ajutorul armatei sovietice. Diritatea a fost de o așa dimensiune încît chiar „liberalismul” ceaușist s-a înecat în aceeași băltoacă de sînge. De acolo, din dreapta Prutului basarabeanul-arhitect în permanență se afla

cu sufletul spre locul de naștere. În pofida interdicției, întreprinde o călătorie pe linia Cernăuți-Bălți-Chișinău. Ajuns în Bălți, trece pe sub streșina casei în care și-a petrecut copilăria și observă un dezastru.

Volumul semnat de A. Budișteanu face parte din seria literaturii memoria-listice, însă mai poate servi și ca sursă documentară, fiindcă vorbește un martor veritabil al evenimentelor din trecut. Cartea este prețioasă sub aspect bibliografic și istoric.

Cu siguranță, această publicație va fi citită cu mult interes de utilizatorii Bibliotecii Științifice Universitare.

